Mərakeş krallığına ümümi baxış

ƏL-MƏĞRİB-MƏRAKEŞ KRALLIĞI

Salatın ƏHMƏDLİ,
dosent

Mərakeş krallığı Afrika qitəsinin Şimal-Qərbində yerləşir. Ölkənin ərazilərini şimal-qərbdən Aralıq dənizinin, qərbdən Atlantik okeanının suları yuyur. Cənubi-qərbdən Qərbi Böyük Səhranın qum təpələri "bəzəyir". Şimali- şərqdən Afrika qitəsinin sahəsinə görə ən böyük dövləti olan Əlcəzayirlə həmsərhəddir. Sahəsi 446,5 min kvadrat kilometr, əhalisinin sayı 2002-ci il hesablamalarına görə 30 milyondur. Paytaxtı Rabat şəhəridir, paytaxt əhalisinin sayı 650 min (2000-ci il hesablamasına görə) nəfərdir. Dövlət dili ərəb, dövlət dini islam dinidir. Əhalinin 99%-i ərəblərdir. 1%-ni bərbərlər, ispanlar, fransızlar və yəhudilər təşkil edir. Dağlıq sahələrdə yaşayan bərbərlər öz dillərini qoruyub saxlaya biliblər. Bərbərlər əcdadları Liviyada yaşamış və Mərakeşə köç etmiş tayfalardır. Rabatda 450 nəfər yəhudi yaşayır. Şəhərdə onların ayrıca məhəllələri və məktəbləri var. Mərakeş yeganə ölkələrdəndir ki, orada erməni yoxdur. Hətta zarafatla deyirlər ki, ermənimiz yoxdur, əvəzində yəhudimiz var. Yəni, istənilən anda problem yarana bilər. Dəniz sahilləri ərazidə, vadilərdə əhali sıxlıq təşkil edir. Əhalinin 50%-dən çoxu kənd təsərrüfatı ilə məşğuldur. Ən böyük şəhərləri olan Kasablankada, Rabatda, Fesdə, Tanjerdə, Məknasda, Ücdə yaşayan əhali ümumi əhalinin təqribən 50 %-ni təşkil edir. Ölkə əsasən dağlıq ölkədir. Ölkə ərazisində yerləşən Atlas dağı əhalinin qürur mənbəyidir. Hər yerdə bu dağın adına rast gəlmək olur. İstər avtomobillərin üstündə, istərsə dükanlarda, plakatlarda, elanlarda, istərsə də içməli su doldurulmuş qablarda - hər yerdə Atlas dağının adını yazırlar. Hündürlüyü 4165 metrə çatan Tubkal dağı, Yüksək Atlas və Orta Atlas silsilələri Mərakeşin ərazisindədir. Ən qiymətli sərvətləri fosfatdı. Dünyada fosfat faydalı qazıntısı ilə məşhurlaşıb. Dünya fosfat ehtiyatının 75%-i Mərakeşdədir. Mərakeş fosfat ixracına görə və sardina balığı istehsalına görə dünyada 1-ci yerdədir.

Krallıq konstitusiyalı monarxiyadır. Dövlət başçısı və ali baş komandan kraldır. Krallıq irsidir, nəsldən-nəslə keçir. İndiki kralın şəcərəsi 788-ci ildə ilk dövlət - İdrisilər dövlətini yaratmış İdrisin adı ilə bağlıdır.

Ölkə istiqlaliyyət qazandıqdan sonra (1956) burada dünyəvi məktəblər açılmış, savadsızlıq ləğv edilmiş, milli kadrlar hazırlanmağa başlanmışdır. Qitənin ən qədim universiteti Karayin 859-cu ildə Fesdə açılmışdır.

Ədəbiyyatı ərəb, bərbər, fransız dillərində yaranmışdır. Məşhur dəniz səyyahı İbn Bəttuta da daxil olmaqla bir sıra yazarlar səyahət etdikləri ölkələr haqqında əsərlər yazmışdır.

Bütün şərq ölkələrində olduğu kimi Mərakeşin qədim şəhərlərində də qədim və müasir hissələrə ayrılan yaşayış məhəllələri var. Mərakeşlilər qədim tikililər olan hissəsini, köhnə "Mədinə"-içqala, içərişəhər, şəhərin özünü isə "Mədinə" adlandırırlar. Şəhər günü-gündən inkişaf edərək böyüyür və gözəlləşir. Səfirliklərin yerləşdiyi küçədən (şəhərin yuxarı hissəsində yerləşir, şəhər terras şəklindədir) aşağıdakı çöllükdə 6 milyardlıq tikinti (2015) başlanılıb. Burda "Pejo" maşını istehsal edən zavod tikilir. Yeni-yeni iş yerləri açılır. Zavodda 3 min adamın işləyəcəyi nəzərdə tutulub. İstehsal olunacaq maşınlar elektriklə işləyəcəkdir.

Mərakeş Krallığı (Marokko) Şimali-Qərbi Afrikada yerləşir. Mərakeş - Əl-Məğrib, qərb, günəş girən yer deməkdir. Dövlət quruluşu konstitusiyalı irsi monarxiyadır. Dövlət dili ərəb dili, dinləri İslam dinidir.. Şimali Afrika - Əlcəzair, Tunis Məğrib-Əl Asut adlanır.

İndi hakimiyyətdə olan kral VI Məhəmmədin nəsli VIII əsrdən hakimiyyətdədir. İdrisidi nəslindəndir. İdrisidi sülaləsi XII əsrdən krallıq taxtındadır. Ölkədə indiyə qədər 24 kral olub. Kralın neçə arvadı, neçə oğlu olsa belə birinci doğulmuş oğlu tac-taxtın varisi odur, ölkəni o idarə edir. Kral VI Məhəmmədin Həsən adlı bir oğlu, Xədicə adlı bir qızı var. Atası II Həsən 1961-1999-cu ildə hakimiyyətdə olub, 28 il krallıq edib.

Kral VI Məhəmmədin yalnız bir arvadı var. Kral özü Avropaya meyllidir. Azad düşüncəlidir. Qadınlar başqa ərəb dövlətlərindən fərqli olaraq baş örtüyündən azaddırlar. Baş örtənlər, çadra geyənlər rəngli parçalardan istifadə edirlər. Örtük qadınların öz istəyindən asılıdır. Zor tətbiq edilmir. Mərakeş, belə götürsək, dünyəvi ölkədir. Qadınlar ölkənin hər işində fəal iştirak edir. Ümumi çimərliklərdə üzə və istirahət edə bilirlər. Krallıq konstitusiyalı monorxiyadır. Mərakeş kimi tanıdığımız ölkənin adı Marokkodur. Mərakeş isə onun bir şəhərinin adıdır. (Niderlandın da adına bəzən Hollandiya deyirlər. Bu adı hollandlar qəbul etmir və onlar bu sözü ifadə edən adama qəzəblənirlər, çünki Hollandiya Niderlandda ayrıca şəhər adıdır.) Krallığın bayrağının rəngi qırmızıdır. Ortasında beşguşəli ulduz var. Qırmızı rəng xalqın əsarətdən azad olmasını, beşguşəli ulduz isə islamın beş rəmzinin mənasını göstərir. 5 sütun isə - şəhadət, namaz, oruc, həcc, zəkat deməkdir. Məscidlərdə imamlar - insanları namaza aparanlar daim fəaliyyətdədirlər.

Mərakeşdə uşaqlar evlənərkən oğlan övladı qız övladından ikiqat artıq pay alır. Ailədə ər ikinci dəfə arvad almaq istəsə gərək birinci arvaddan icazə alsın. Əgər birinci arvad icazə versə, onda ər qayda-qanunla evlənir. Əgər arvadından gizli sevgili saxlayarsa qanuna görə, arvad onu məhkəməyə verər, kişi buna görə həbs olunar. Əgər arvadın gizli sevdası varsa, ər onu öldürər və 3-4 il həbs cəzasından sonra çıxa bilər.

Əhalinin 40% kənddə yaşayır. Kənddə oğlanı ata-anası gözaltı elədiyi qızla evləndirir. Adətən indiki bütün gənclər kimi mərakeşlilər da özlərinə karyera qurandan sonra evlənmək istəyirlər. Oğlanlar 30, qzlar isə 28 yaşında ailə qurur.

Fes şəhəri ölkənin dini paytaxtıdır. Fesdə yerləşən ən qədim Kayravan universitetini Fatimə Əl-Fəxriyyə adlı bir qadın 959-cu ildə öz vəsaiti hesabına inşa etdirib. IX əsrdə tikilmiş bu universitet Afrika qitəsinin ən böyük universitetidir.

Camel"-dəvə, "sahibi dost"- sahib çıxmaq, yiyə kimi sözlər bizə tanışdır. Ərəb dilini öyrənmək o qədər də çətin deyil. Çünki bu sözlər bizdə də işlənir.

Ölkədə Arqan deyilən bir ağac var, o da ancaq Atlas dağlarında bitir. Onun yağından kosmetikada istifadə edirlər. Əsasən qırışlara qarşı effektlidir. Bundan əlavə oynaq ağrılarına ondan düzəldilmiş kremlər, yağlar çox kömək edir. İsveçrədən bir nəfər təbib bu dağlara qonaq gəlir. Yaşlı qadınlara baxanda görür ki, onların əli cavan qız əli kimi qırışsız və şümaldır. Bunun səbəbini sonra başa düşür. Qadınlar, qızlar Arqan meyvəsini yığır, qədim əzici alət olan kirkirə alətilə əzir, tumunu çıxarır, yağını süzürlər. Qadınların əlləri həmişə yağ içində olduğundan dəriləri qırışmır. Bundan yararlanan isveçrəli təbib bu ağac haqqında hökumət başçısına məlumat verir, Arqan yağının faydalarından danışır və idxalına nail olur. O vaxtdan Arqan yağı kosmetikada bel və diz ağrılarında yaxşı müalicə üsulu kimi şöhrət tapır.

Bütün mərakeşlilərin qürur mənbəyi olan Atlas dağı port şəhəri olan Tanjerdən görünür. Onun ən yüksək zirvəsi 4169 metrdir. Ölkədə 45 dərəcə isti olduğu halda Atlas dağında hətta qar olur.

Onlarda ağzı geniş vazaya oxşar qapaqlı gözəl qablar var. Ta qədimdən bu qabdan toyda nəmər qoymaq üçün işlədirmişlər. Tarixi bir əşya kimi bu qabları hər yerdə görmək mümkündür.

Kadr ağacı yeganə ağacdır ki, Mərakeşdə və Sibirdə bitir. Cənub-şərqi Mərakeşdə onun oduncağından mebel hazırlayırlar.

Kasablankadan Rabata gedən yolun üstündə qəribə bir səhnənin şahidi olduq: yol kənarında bitən ağacların üstü keçilərlə dolu idi. Quraqlıq olduğundan kifayət qədər qidalanmayan keçi sürüləri ağaclara dırmaşıb ağacın yarpaqlarını yeyirdilər, heç kim də buna irad tutmurdu.

Bildiyimiz kimi Mərakeş Atlantik okeanının sahili boyu yerləşsə də cənubdan Qərbi Böyük Səhra ilə həmsərhəddir. Quraqlıq şəraiti oradan yaranır. Bir tərəfi yaşıllıq olsa da, bir tərəfi susuzluqdan əziyyət çəkir. Ümimilikdə götürdükdə Mərakeş dağlıq ölkədir.

Rabat - Mərakeş krallığının paytaxt şəhəridir. 2000-ci il hesablamalarına görə əhali 658 min nəfərdir. Kasablanka ilə Rabatın arası avtomobillə 1 saat 15 dəqiqəlik yoldur. Kasablankadan Rabata gedən yolda uzaqdan meşəlik görünür. Meşələrdə şir, bəbir, meymun, ceyran, kaftar kimi heyvanlar yaşayır. Yayda dəniz kənarında temperatur 32 dərəcə, şəhərin içərisində 42 dərəcə isti olur. Ən aşağı istilik dərəcəsi 10-12 dərəcədir. Yağış az da olsa yağır. Rabat da başqa şəhərlər kimi qədim və müasir şəhərə bölünüb. Yeni şəhər tikinti meydançasını xatırladır. Şəhərdə yeni binalar tikildikcə, böyüdükcə şəhər daha da gözəlləşir. Şəhərin yüksək hissəsində xarici səfirliklər yerləşir. Binalar yaşıllıqlar içərisində görünməz olub. Yuxarıdan aşağı baxanda Atlantik okeanının suları görünür. Ölkədə çimərlik pulsuzdur. Uşaqların orta məktəbdə oxuması məcburidir. 6 yaşından 16 yaşına qədər orta məktəbdə oxuyurlar. Universitetə qəbul olunanlar pul ödəmədən təhsil alırlar. Dövlət təhsilə çox fikir verir. Və hər bir vətəndaşın savadlı olmasına diqqət yetirir. Ölkədə universitetlər pulsuz olduğundan Afrika və Avropa ölkələrindən bura təhsil almağa gəlirlər.

Əhali krallarını sevir. Maaşları yüksəkdir. Həm də ərzaq ucuz olduğundan aldıqları maaş kifayət edir. Dövlət idarələrində işləyənlər 500-800 avro alır. Nazirlər 5 il işləyir, ayda 6 min avro alır, təqaüdə çıxanda 3000 avro əməkli təqaüdü alır. Səhiyyə pulsuzdur. Gəliri ən çox kənd təsərrüfatı, turizm və fosfatdan götürürlər. Təzəlikcə okeanda neft tapıblar, çıxarmağa tələsmirlər. Kənd təsərrüfatında daxili sulardan istifadə edirlər. Ölkə ərazisi isti olduğundan dambalar qurublar. Belə dambaların sayı 99-dur. Rabata gedən yolda ağaclar olsa da bəziləri susuzluqdan quruduğunu görmək olur. Susuzluqdan əkilmiş tumlar əkin sahəsində barı üstündəcə yanıb məhv olur.

Müsəlman ölkələrində istirahət günləri IV-V günlər olduğu halda Mərakeşdə şənbə və bazar istirahət günüdür.

(Davamı 5-ci səhifədə)

ƏL-MƏĞRİB-MƏRAKEŞ KRALLIĞI

(Əvvəli 4-cü səhifədə)

Mərakeş vaxtilə imperiya olub. İlk paytaxtı Fes şəhəri olub. Onun yaşı 3 min il hesab edilir. Sonra Rabat, Mərakeş şəhərləri salınıb. Paytaxt Rabat ticarət şəheridir. Küçələri başdan-başa bayraqlarla bəzənib, uzaqdan lalələrə bənzəyir. 30 iyul kralın taxta çıxdığı gün olduğundan hələ də yığışdırılmamışdı. Şəhərdən axan çay Sale şəhərini Rabatdan ayırır. Sale şəhəri Rabatın oxşar əkizidir. Yaşıllıqlar içində salınıb. Əhalinin əksəriyyəti orada yaşayır və işləmək üçün Rabata gəlir. Mərakeş şəhərini yaşıllıqlar, bağlar şəhəri adlandırırlar. Yolboyu qəbirstanlığa da rast gəlirdik. Yəhudi qəbirləri ilə xristian qəbirləri bir yerdədir.

Rabat şəhəti üç yerə bölünüb - məmurlar yaşayan hissə, səfirliklərin yerləşdiyi ərazi və kralın iqamətgahı olan hissə.

Kralın iqamətgahına doğru yol alırıq. Yollarda səliqə ilə ağaclar əkilib. Agaclar "Bencamin fikusu" adlanır. Həmişəyaşıldır. Ağacların arası təxminən 10 metr olsa da, yuxarı hissəsini elə budayıb şaxələndiriblər ki, bir-biri ilə birləşib. Budaqlar sanki bir ağacın gövdəsindən pərvəriş tapıb boy atıblar.

Qarşıda XII əsrdən qalma divar görünür. Divarlarda bir-birindən aralı deşiklər var. Bu deşiklər divarların havalanması üçündür. İqamətgahın birinci həyəti turistlərə açıqdır. İkinci divardan o yana kralın iqamətgahı olan həyət yerləşir. Giriş qapısında əlisilahlı əsgərlər dayanıb. Yolun o biri üzünə keçmək yasaqdır. Kralın iqamətgahına təxminən 100 metrlik məsafədən baxmaq olar. Hündür divarlardan içərini görmək onsuz da mümkün deyil. Birinci həyət başdan-başa yaşıllıqlar içindədir. Şəhərdə, yollarda susuzluq hiss edilsə də iqamətgahın birinci həyətində bunu görmək qeyri-mümükündür. Bələdçimiz bunu da bizə anladır. Deməli, bu sahənin yaşıl qalması üçün gecələr bura damcı üsulu ilə sulanır. Və... gündüzlər ağaclar və otlar yanmasın deyə yerin altında quraşdırılmış kondisionerlər yaşıllığı günəşin yandırıcı şüalarından qoruyur!..

Kral Sarayını içəridən və kənardan polislər nəzarət edir. Şəhərdən kənarda isə hər şey jandarmların nəzarəti altındadır. Sarayın qarşısında növbə çəkən qvardiya əsgərləri iki saatdan bir dəyişilir. Kral iş gününü sonyunda öz şəxsi villasına gedir. O da kral iqamətgahında deyil, şəxsi evində yaşamağı üstün tutur.

Mərakeşin Müdafiə Nazirliyi kral iqamətgahında yerləşir. Nazirliyin binaları şərq ölkələrinə məxsus olan ağ , yaşıl, qəhvəyi rənglə bəzədilib. Köhnə tikililərin qapı və pəncərələri göy rəngdədir. Əqrəblər, müxtəlif həşəratlar göy rəngdən qorxduğu üçün qapı və pəncərələri bu rəngdə rəngləyirlər.

Kral V Məhəmmədin məqbərəsi

Məqbərə başdan-başa mərmərlə tikilib. Mərmərin üstündə naxışlar çəkiblər. Mərmər üzərində işləyərkən səhv etmək olmaz. Səhv çəkilmiş naxışlı mərməri işlətmək qeyri-mümkündür. Onu atırlar, itkiyə gedir. Bunun üçün onu işlədən usta məsuliyyət daşıyır.

Məqbərənin giriş qapısında ərəb atı üstündə oturub onu mühafizə edən iki atlı dayanıb. Onlar da müxtəlif saatlarda növbəni başqasına verir. Ərəb atları bizim atlardan fərqlidir. Çox hündür, güclü və rəngi boza çalan atlardır. Bələdçimizin verdiyi məlumata görə bu cür atlar ərəb atları ilə bərbərlərin əhliləşdirib saxladıqları atların cütləşməsindən yaranıb.

XII əsrdə kral məqbərənin qabağında böyük məscid tikdirmək istəyir. Geniş sahəni əhatə edən tikiləcək məscidin özülünü qoymuş, sütunlarını ucaltmış kral xəstələnib vəfat edir. Onun bu işi yarımçıq qalır. Heç kim məscidin tikintisini davam etdirmir. İndiki halında həyət tərtəmizdir. Sütunlar gələn qonaqların şəkil çəkdirməsinə xidmət edir. Cavanlar sütunların üstünə çıxaraq şəkil çəkdirirlər.

"Qəsba"- köhnə şəhər YUNESKOnun siyahısına düşüb. Əndəlüs (vaxtilə ərəblərin işğalı altında olan İspaniya şəhəri) tipli bağçaları, parkları var. Bura VIII əsrdə Əndəlüs adlanırdı.

ABŞ-ın müstəqilliyini ilk dəfə tanıyan Mərakeş krallığı olub.

Mərakeş xalqının folkloru və incəsənəti

Mərakeş xalqı öz əl işləri ilə dünyada məşhurdurlar. Onların əldə toxunma xalçaları, keramikadan, bürüncdən hazırladıqları müxtəlif suvenirlər, toxunma səbət, həsir, zənbil turistlərin maraqla seyr etdikləri və hədiyyə kimi aldıqları əşyalardır. Təmiz dəridən üst geymləri də turistlərin həvəslə aldıqları mallardandır.

Mərakeş xalqının folklorunu əsasən Atlas dağlarının ətrafında və Sus şəhərində yaşayan əhali tərəfindən yaradılıb. Müasir musiqi orkestr tərəfindən çalınsa da, folklor musiqisi yalnız "darbuka" adlanan-ənənəvi milli nağara və rübabda ifa edilir. Bu dəstədə çalışan insanlar böyük şövq və məhəbbətlə öz milli musiqilərini ifa edirlər. əsas repertuarları qədim musiqilərdir.

Dükanlarda Mərakeşin simasını əks etdirən müxtəlif ölçülərdə olan xalçalar, gümüşdən və dəmirdən olan bəzək əşyaları, hörmələr və əsasən də təbii dəridən hazırlanmış gödəkçələr, çantalar öz müştərilərini gözləyir. Şərq bazarlarına xas satıcıların müştəri səsləməsi, hay-küylü, dolanbac, dar küçələri turistlərin marağına səbəbə olur.

Mərakeş müasir ölkə olmağına baxmayaraq qədim adət-ənənəsini, tarixi musiqisini qoruyub saxlaya bilmişdir. Bir neçə adda milli yeməkləri var. Onlardan biri budayi adlanır. Bu pomidor və kraxmal əlavə edilmiş sulu xörəkdir. Başqa milli yeməkləri dana ətinə gavalı, küncüt qatılmış-tajindir. Feduah-nazik kəsilmiş, parda hazırlanmış, yağ hopdurulmuş və küncüt qatılmış yeməkdir. Bütün mətbəxlərdə badamdan, küncütdən, finiki meyvələrindən, portağal və naringidən geniş istifadə edirlər.

Şirniyyatlardan badam səpilmiş, "gəlin barmaqları", Kaab Ghzal-ceyran yanaqları, yenə də üstünə badam səpilmiş ay formasında bişirilmiş pirojnalar çox dadlıdır. Spirtli içkilərdən ən bahalı fransız, italyan, ispan şərabları ilə bərabər yerli və dadı onlardan heç də geri qalmayan şərablar dükanlarda sərbəst surətdə satılır. Burada mərakeşlilərə xas nanə çayı tez-tez turistlərə və şəhərin qonaqlarına təklif olunur. Yanında da mütləq dadlı şirniyyatlar.

Məhəmmədiyyə və Rabat

Kasablankanın 25 kilometrliyində Məhəmmədiyyə şəhəri yerləşir. Şəhər öz çimərliyi ilə turistləri özünə cəlb edə bilib. Gözəl çimərlikləri, otelləri, restoranları ilə bərabər dənizdən təzə-təzə tutulub bişirilən balıq və dəniz məhsulları bu ölkəyə turist axınının başlıca şərtlərindən biridir. Şəhərdə qolf, ippodrom, kazino və ticarət mərkəzi mövcuddur. Bu da turistlərin gəlib öz istirahətlərini səmərəli keçirmələrinə təminat yaradır. Bu şəhərin də öz "mədinəsi"- qədim hissəsi var. İç divarları bu şəhərin qədimliyinə dəlalət edir.

Rabat Marokko krallığının paytaxtı və ölkənin mərkəzidir. Şəhər Bu-Peqreq çayının üstündə, Kasablankanın 70 kilometrliyində yerləşib. II Həsən məscidinin qülləsindən ətrafa baxanda göz işlədikcə görünən Rabat, Bu-Peqreq çayının vadisi, Sale, Çella kimi qədim tikililər görsənir. Rabat özlüyündə iki hissəyə bölünüb - aktiv həyata bölünən və nəqqaşların əlilə bəzədilmiş qədim şəhər. Rabatın ən hörmətli və turistlərə böyük həvəslə göstərdikləri muzeylərdən biri V Məhəmmədin məqbərəsidir. II Həsən məscidinin yaxınlığında yerləşən məqbərə çox böyük zövqlə tikilmiş və bəzədilmişdir. V Məhəmmədin nəşi qoyulmuş məqbərə çox böyük bir zaldan ibarətdir. Zirzəmi-zala girmək turistlərə yasaqdır. Ortada qoyulmuş tabutun yerləşdiyi zalın yuxarısında imam oturub. İmam gecə-gündüz orada oturararq "Quran" oxuyur. Ziyarətə gələnlər V Məhəmmədin qəbrini ancaq yuxarıda tikilmiş dördkünc eyvandan seyr edə bilər. Məqbərə divarları bəzəklərlə işlənmiş mərmərdən, günbəzdən, kedr ağacından tikilmiş iri salondan ibarətdir. Divarlar qızılı rənglə rənglənib. Rabatın yerləşdiyi ərazidə onu dünyada tanıdan qızıl qumlu çimərlikləri öz cazibəsi ilə turistləri cəlb edir.

(Davamı var)